

7. Абрамов Н. Убытки потерпевшего должны полностью возмещаться правонарушителем // Предпринимательство, хозяйство и право. – 2000. – № 11.
8. Мякина А.В. Ограничение размера возмещаемых убытков в гражданском праве Российской Федерации: Автореф. ... канд. юрид. наук. – М., 2005 – С. 13.

УДК 347.723

Ю.Ю. Симонян

КОРПОРАТИВНА ПРИРОДА ВІДНОСИН МІЖ УЧАСНИКАМИ КОМАНДИТНОГО ТОВАРИСТВА

Интерес даної теми виявляється в тому, що в сучасній науковій юридичній літературі регулювання корпоративних відносин у командитних товариствах не досліджене. Більш уваги вчені-юристи приділяють вивченню корпоративних правовідносин в акціонерних товариствах та товариствах з обмеженою відповідальністю. Це пов'язано з тим, що в сучасних економічних умовах, які характеризуються запровадженням у господарську систему України ринкових відносин, провідними організаційно-правовими формами господарських організацій стали акціонерні товариства та товариства з обмеженою відповідальністю, яким притаманні численні переваги: можливість використання в усіх секторах економіки (державному, комунальному, приватному), у більшості сфер народного господарства, у процесі роздержавлення та приватизації і т.д.

Визначення корпоративних відносин між учасниками командитного товариства є актуальною темою, оскільки діяльність даних товариств отримала свій розвиток, тим паче що на сьогодні це форма організації середнього і малого бізнесу в Україні, який стрімко розвивається. Крім того, існуючі командитні товариства стикаються у своїй діяльності з низкою проблем, які потребують законодавчого врегулювання, а чинне законодавство при цьому не забезпечує розвитку організаційно-правової форми командитного товариства, адекватної потребам. Незначна кількість командитних товариств щодо інших видів господарських товариств дає підстави для детальнішого вивчення даної теми.

Основна мета статті полягає в дослідженні положень українського законодавства, що закріплюють корпоративні права та обов'язки учасників командитного товариства, визначення правової природи відносин між учасниками командитного товариства, розробки пропозицій і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення чинного законодавства України стосовно становища вкладників командитного товариства.

Корпоративні правовідносини – це окремий вид суспільних відносин, які зароджуються на етапі створення юридичної особи і поєднують у собі ознаки як зобов'язальних, так і майнових відносин [1, с. 45]. Вже на цьому етапі чітко виділяються суб'єкти (особи), метою яких є, насамперед, створення юридичної особи та участь у ній.

Учасниками корпоративних правовідносин можуть виступати суб'єкти цивільного права. Відповідно до ч. 1 ст. 14 Цивільного кодексу України, ними може бути фізична або юридична особа [2].

Юридична особа як досить складне за своєю природою правове явище може розглядатися в багатьох аспектах, одним із яких є її організаційно-правова форма. Організаційно-правова форма юридичної особи визначає тип, структуру, побудову, способи внутрішніх відносин, режим формування волі та її вираження в організації [3, с. 4].

Щодо можливої участі в командитних товариствах Цивільний кодекс встановив низку спеціальних обмежень:

- не може бути повним учасником командитного товариства особа, яка є повним учасником іншого командитного товариства (ч. 2 ст. 135);
- не може бути вкладником командитного товариства особа, яка є повним учасником цього товариства.

Певні вимоги стосовно зазначених товариств містяться також і у Господарському кодексі України:

- учасником повного товариства та повним учасником командитного товариства може бути тільки особа, зареєстрована як суб'єкт підприємництва (ч. 7 ст. 80 ГК) [4].

У командитних товариствах корпоративні правовідносини виникають між їх засновниками (учасниками) і самим товариством у результаті реалізації ним засновницьких прав, а також відносини між учасниками, що випливають з укладеного установчого договору.

Після державної реєстрації юридичної особи її засновники автоматично стають учасниками командитного товариства, до яких належать всі права та обов'язки, які виникають з цієї участі [5, с. 78].

Зобов'язально-майнові відносини, які склалися між особами з приводу створення товариства (укладати засновницькі документи юридичної особи, формувати її установчий капітал, вибрати органи управління, отримувати необхідні дозволи, здійснити інші фактичні та юридичні дії, необхідні для державної реєстрації юридичної особи та забезпечення її нормального функціонування), після його реєстрації переростають у відносини учасників, які пов'язані з функціонуванням господарського товариства, що можна назвати корпоративними [1, с. 46].

Корпоративні відносини включають у себе правовідносини, що складаються між їхніми безпосередніми суб'єктами, які охоплюються поняттям «учасник». Зазначені відносини складаються між учасниками і товариством; між самими учасниками товариства. Але специфіка командитного товариства полягає в тому, що у складі його учасників є вкладники, які мають право вносити вклади в установчий капітал командитного товариства, але не брати участі в управлінні цим товариством. Тому коли ми говоримо про учасників командитного товариства, то необхідно також враховувати відносини між засновниками і вкладниками, між товариством і вкладниками тощо.

Безумовно, що командитне товариство, як суб'єкт цивільного права, володіє спеціальною правоздатністю, властивою всім юридичним особам в Україні.

У такому ракурсі виявляються його загальні функціональні ознаки як юридичної особи, спеціальні ознаки як господарського товариства і індивідуальні, що притаманні лише командитному товариству.

Так, для командитного товариства характерні такі правові ознаки:

- різновид господарського товариства;
- господарська організація корпоративного типу;
- наявність статусу юридичної особи;
- наявність власного майна, що формується за рахунок вкладів учасників та вкладників, виробленої продукції, отриманих доходів і майна (коштів), набутих на інших законних підставах;
- наявність у його складі повних учасників, які несуть субсидіарну майнову відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном, на яке може бути обернене стягнення, управляють справами товариства, зобов'язані брати майнову і персональну участь у товаристві;
- наявність у його складі учасників (вкладників), які несуть відповідальність згідно з вкладом у майні товариства;
- відсутність законодавчих вимог до розміру майна і порядку його формування – уставний фонд у командитному товаристві не формується, вклади учасників складають складений капітал, розмір і порядок внесення якого визначається установчим договором;
- діє на основі установчого договору;
- командитне товариство не має органів управління – при відносинах з третіми особами товариство представляють його повні учасники;
- порядок управління справами товариства визначається установчим договором;
- обмеження сукупної частки вкладників 50% майна товариства;
- рух учасників суттєво обмежений;
- необмежена солідарна відповідальність учасників за зобов'язаннями товариства, тому в командитних товариствах йдеться про особистий характер відносин учасників (високий ступінь довіри), звідки впливає обмежений рух учасників та вихідний принцип ведення справ товариства особами з числа учасників товариства;
- обов'язкова ліквідація товариства, якщо відбувається вибуття всіх повних учасників.

Поняття корпоративних прав нерозривно пов'язане з корпоративними обов'язками. Ці поняття є неподільні. Коло обов'язків (так само як обсяг прав) визначається організаційно-правовою формою юридичної особи [6, с. 259].

Участь у цивільних правовідносинах і набуття прав та обов'язків для командитного товариства – прерогатива учасників з повною відповідальністю.

Учасники командитного товариства володіють майновими і немайновими (організаційними) корпоративними правами (правом на отримання частини прибутку товариства, на управління майном, на отримання інформації про діяльність товариства та ін.).

Так, учасники командитного товариства мають право в порядку, встановленому засновницьким договором товариства та законом:

- брати участь в управлінні товариством у порядку, визначеному в засновницькому договорі, крім випадків, встановлених законом;
- брати участь у розподілі прибутку товариства й одержувати його частину (дивіденди);
- вийти у встановленому порядку з товариства;
- здійснювати відчуження часток у складеному капіталі товариства, цінних паперів, що засвідчують участь у товаристві, у порядку, встановленому законом;
- одержувати інформацію про діяльність товариства в порядку, встановленому засновницьким документом.

Стаття 79 Закону України «Про господарські товариства» [7], а також стаття 137 Цивільного кодексу України окремо встановлюють права й обов'язки вкладників командитного товариства. Так, ці нормативні акти закріплюють такі права вкладників командитного товариства:

- вкладники мають право діяти від імені командитного товариства тільки в разі наявності доручення і згідно з ним;
- вимагати першочергового повернення вкладу (ніж учасникам з повною відповідальністю) у разі ліквідації товариства;
- вимагати подання їм річних звітів і балансів, а також забезпечення можливості перевірки правильності їх складення;
- після закінчення фінансового року вийти з товариства та одержати свій вклад у порядку, передбаченому установчим договором;
- передати свою долю (частину) у складеному капіталі іншому вкладнику чи третій особі, ознайомивши про це товариство.

Учасники та вкладники командитного товариства можуть також мати інші права, встановлені установчим договором товариства та законом.

Обов'язки учасників командитного товариства достатньо великі в порівнянні з обов'язками акціонера або учасника ТОВ. Це пояснюється персональним характером такого об'єднання, як командитне товариство. Для існування даного товариства мають значення не тільки капіталовкладення його учасників, але й особиста підприємницька діяльність кожного з них, здійснювана від імені й на користь товариства. Так, у самому визначенні, закріпленому у ст. 75 Закону України «Про господарські товариства», йдеться про те, що учасники командитного товариства займаються спільною підприємницькою діяльністю.

Згідно зі статтею 117 Цивільного кодексу України учасники господарського товариства зобов'язані:

- додержуватися засновницького документа товариства та виконувати рішення загальних зборів та інших органів управління товариством;
- виконувати свої зобов'язання перед товариством, у тому числі ті, що пов'язані з майновою участю, а також робити внески (оплачувати акції) у розмірі, в порядку та засобами, що передбачені засновницьким документом;
- не розголошувати комерційну таємницю та конфіденційну інформацію про діяльність товариства.

Для вкладників командитного товариства Закон та Цивільний кодекс закріплюють такі обов'язки:

– вкладники командитного товариства повинні вносити вклади і додаткові внески в розмірі, способами й у порядку, передбаченими установчим договором;

– сукупний розмір часток вкладників не повинен перевищувати 50 % майна товариства, зазначеного в установчому договорі;

– на момент реєстрації командитного товариства кожний із вкладників повинен внести не менше 25% свого внеску.

Учасники та вкладники командитного товариства можуть також мати інші обов'язки, встановлені засновницьким документом товариства та законом.

Таким чином, корпоративні права є комплексними (множинними) за змістом і включають такі групи прав: майнові та немайнові (організаційні).

Майнові права є важливою складовою загального поняття корпоративних прав, а реалізація майнових прав – важливою складовою корпоративних відносин [8, с. 56].

Корпоративні відносини є комплексними відносинами, консолідуючим ядром яких, на думку О.В. Вінник, виступають як внутрішні, так і зовнішні відносини [9, с. 3]. Зовнішні складаються між самостійними суб'єктами права – господарським товариством та іншими учасниками господарських правовідносин – і, у свою чергу, поділяються на горизонтальні та вертикальні. Горизонтальні складаються за участю рівноправних суб'єктів (між господарським товариством та його контрагентами за господарськими договорами, між засновниками та учасниками господарського товариства), на відміну від вертикальних, учасникам яких притаманні відносини підпорядкування з основних чи окремих питань діяльності. Подібні відносини складаються між господарським товариством або його засновниками, з одного боку, і суб'єктами, які здійснюють функції регулювання, управління, контролю щодо товариства (у сфері державної реєстрації, ліцензування, ринку цінних паперів, антимонопольного регулювання, оподаткування тощо). Зазвичай подібні повноваження в межах встановленої компетенції виконують державні органи, органи місцевого самоврядування та їх виконкоми [9, с. 6].

Внутрішні відносини складаються всередині товариства між його структурними підрозділами (одиницями), органами управління та контролю, що діють у межах своєї компетенції, визначеної на підставі закону та установчими документами товариства, між учасниками товариства, а також між ними та органами чи посадовими особами органів товариства.

Корпоративні відносини в командитному товаристві складаються, на наш погляд, також із зовнішніх та внутрішніх відносин, а внутрішні відносини, у свою чергу, розділяються на майнові правовідносини та організаційні.

Так, майнові правовідносини – це відносини щодо формування установчого капіталу товариства та його використання (між повними учасниками), відносини щодо формування вкладів вкладниками командитного товариства; зміни долі у складеному капіталі будь-якого з повних учасників; відносини при отриманні прибутків повних учасників та одержуванні його частки (дивідендів) та при отриманні дивідендів вкладниками; відносини, що складаються при виході

хоч би одного повного учасника чи вкладника товариства; відносини, що складаються при відступу частки іншій особі в передбаченому законом та/або засновницьким договором випадку, а також переважне придбання такої частки чи її частини.

Організаційні відносини в командитному товаристві мають свою специфіку, яка випливає з того приводу, що командитне товариство не має органів управління.

Організаційні правовідносини – це відносини між засновниками командитного товариства та вкладниками на стадії створення товариства в порядку, визначеному в засновницькому договорі; між засновниками командитного товариства та самим господарським товариством; між вкладниками командитного товариства та самим господарським товариством; між учасниками товариства, які згідно із засновницьким договором ведуть діла товариства (уповноваженого на ведення справ учасника), та третіми особами; між учасниками командитного товариства, які отримують довіреність на укладання договорів від повних учасників товариства, яким доручено ведення діл товариства, та третіми особами. Також це можуть бути відносини між повними учасниками (повним учасником), тільки які (який) мають (має) право здійснювати управління господарською діяльністю командитного товариства; між повними учасниками, які управляють повним товариством, та вкладниками і найманими працівниками; відносини між повними учасниками та вкладниками щодо отримання інформації про діяльність командитного товариства та ін.

Згадуючи вищесказане, можна дійти таких висновків. Командитні товариства є суб'єктами корпоративних відносин. Ці правовідносини, на нашу думку, складаються із зовнішніх та внутрішніх, а внутрішні, у свою чергу, складаються з майнових та організаційних. Корпоративні відносини в командитному товаристві мають свою специфіку, яка виражається в тому, що у складі учасників товариства перебувають вкладники командитного товариства, що відбивається на самих правовідносинах між всіма учасниками командитного товариства і третіми особами.

Література

1. Луць В.В. Здійснення та захист корпоративних прав в Україні: цивільно-правові аспекти // Монографія. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. – 318 с.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
3. Блащук Т. Організаційно-правові форми юридичних осіб у сучасному цивільному праві // Підприємство, господарство і право. – 2005. – № 8. – С. 3-5.
4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003.
5. Козлова Н.В. Правосуб'єктність юридического лица. – М.: Статут, 2005. – 476 с.
6. Кравчук В.М. Корпоративне право. – К.: Істина, 2005. – С. 259.
7. Про господарські товариства: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49. – Ст. 682.
8. Теньков С.О. Коментар судової практики вирішення корпоративних конфліктів. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 366 с.
9. Вінник О. Ключові поняття корпоративної конфліктології // Предприимательство, хозяйство и право. – 2000. – № 12. – С. 3-6.